Білецька Є.Р., здобувач
Науковий керівник: Корнієнко Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ТА БІЖЕНЦІВ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРАКТИКА

Наразі однієї з пріорітетних проблеми України є захист прав внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО) та біженців. Повномасштабне вторгнення в Україні змінило життя українців, тому це питання є актуальним для нашої держави. Через військові дії на території України багато людей було змушені залишити свої домівки, особисті речі та щасливе, спокійне життя, яке будували протягом багатьох протягом років. А наразі ці люди вимушені шукати безпечні місця для тимчасового або простійного проживання, оскільки багато домівок є розтрощенні та знищені. У зв'язку із цим виникають проблеми із житлом, процевлаштуванням, медичною допомогою та іншим. Тому держава повинна вживати необхідних заходів для підтримки таких осіб і створювати певні умови. Конституція України гарантує права і свободу людини, незалежно від її громадянства та інших ознак у межах визначенних Конституцією та законами України. Тому одним із найважливіших завдань держави є забезпечення належного правового захисту ВПО та біженців.

Конституція України є основним законом держави, який закріплює права та свободи людини. В статті 3 зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Це означає, що держава повинна забезпечувати захист кожної людини та створювати умови для реалізації її прав.

Важливим питанням є забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, які через військові дії були змушені залишити все. Насамперед ідеться про можливість такі, як отримати житла, знайти роботу, продовжити навчання та отримувати необхідну соціальні допомогу. Оскільки ці питання пов'язані із правами, які є закріпленні в Конституції України. Зокрема, стаття 33 Конституції України гарантує свободу пересування, вільний вибір місця проживання та право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, установлених законом [1]. Для внутрішньо переміщених осіб це важливо, оскільки через військові дії вони змушені шукати безпечніше місце для проживання. Також важливими статтями є 43, 46, 47. Оскільки стаття 43 Конституції України закріплює, що кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею. Стаття 47 коротко і просто дає зрозуміти, що кожен має право на житло. Стаття 46 зазначає, громадяни мають право на соціальний захист. Якщо розглядати ці статті разом, можна зробити висновок, що держава повинна не лише гарантувати права людини на законодавчому рівні, а й сприяти їх реалізації на практиці. Особливо це важливо для внутрішньо переміщених осіб.

Однією з гострих проблем залишається недостатня поінформованість внутрішньо переміщених осіб про свої законні права та механізми отримання державної допомоги. Через складність бюрократичних процедур людям буває важко розібратися в порядку оформлення соціальних виплат, пільг та звернення до профільних державних установ. У зв'язку з цим критично необхідним є забезпечення широкого доступу до прозорої, актуальної та достовірної інформації, а також оптимізація і спрощення всіх адміністративних процедур. Не менш важливим викликом є гарантування доступності якісних медичних і соціальних послуг. Для покращення ситуації держава має комплексно вдосконалювати роботу відповідних інституцій, посилювати міжвідомчу взаємодію та активно розвивати цифрові платформи й електронні сервіси (зокрема державні портали), які дозволяють громадянам оперативно отримувати довідкову інформацію й дистанційно оформлювати необхідні документи. Забезпечення реальної доступності державної підтримки є запорукою того, що кожен переміщений громадянин зможе безперешкодно реалізувати свої конституційні права та інтегруватися в нові умови життя.

Для покращення державної політики у сфері захисту прав внутрішньо переміщених осіб необхідно створити узгоджену систему підтримки, яка враховуватиме потреби людей на різних етапах переміщення. У Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення до 2030 року передбачено перехід до «цілісної та скоординованої системи державної політики» [2]. Це означає, що державні органи мають краще співпрацювати між собою, а допомога людям повинна бути послідовною та доступною. Важливим напрямом є забезпечення доступу до безоплатної правничої допомоги. Відповідно до статті 7 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», вона включає інформування людини про її права, порядок їх реалізації та способи відновлення в разі порушення [3]. Тому ВПО та біженці повинні мати можливість отримати консультацію, дізнатися, куди звернутися, і за необхідності оскаржити рішення державних органів. Окрім того, критично важливо враховувати особливі потреби осіб, які належать до вразливих категорій (зокрема людей з інвалідністю, осіб похилого віку, самотніх батьків із малолітніми дітьми та тяжкохворих громадян), максимально спрощуючи для них процес отримання соціальних послуг. У своїх матеріалах Управління Верховного Комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) зазначає, що підтримка ВПО включає, зокрема, грошову допомогу та покращення умов проживання [4]. Це показує важливість співпраці держави з міжнародними організаціями для надання допомоги людям, які її потребують. Щодо біженців, державна політика має забезпечувати дотримання їхніх прав і належний розгляд заяв про надання захисту відповідно до законодавства України. Основним нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [5].

В Україні діють державні програми підтримки внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, відповідно до інформації Міністерства соціальної політики України, у вересні 2026 року Уряд продовжив виплату допомоги на проживання для ВПО, які відповідають установленим критеріям, ще на один шестимісячний період. Також було врегульовано порядок продовження виплат дітям, які мають право на таку допомогу [6].

Крім того, держава розширює можливості забезпечення переселенців житлом. За інформацією Міністерства соціальної політики України від 7 вересня 2026 року, Уряд збільшив фінансування для громад на облаштування житла для тимчасового та підтриманого проживання ВПО - з 1 мільярда до понад 1,56 мільярда гривень. Це дасть змогу створити більше місць для проживання переселенців [7].

Отже, захист прав внутрішньо переміщених осіб та біженців залишається важливим завданням України в умовах війни. Конституція та закони визначають основні гарантії прав людини, а державні програми й допомога міжнародних організацій сприяють їх реалізації. Водночас важливо не лише ухвалювати відповідні рішення, а й забезпечувати їх виконання, щоб люди могли реально отримувати необхідну підтримку. Подальше вдосконалення державної політики має бути спрямоване на доступність допомоги, правовий захист і створення належних умов для життя переселенців та біженців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 14.10.2026)

2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 червня 2026 року № 598-р «Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/598-2026-р (дата звернення: 14.10.2026)

3. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17 (дата звернення: 14.10.2026)

4. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Матеріали про внутрішньо переміщених осіб в Україні. URL: https://www.unhcr.org/ua/overview (дата звернення: 14.10.2026)

5. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 року № 3671-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17 (дата звернення: 14.10.2026)

6. Міністерство соціальної політики України. «Уряд продовжив період виплати допомоги на проживання для ВПО ще на один шестимісячний період», 4 вересня 2026 року. URL: https://www.msp.gov.ua/press-center/news/uryad-prodovzhyv-vyplaty-dopomohy-dlya-vpo (дата звернення: 14.10.2026)

7. Міністерство соціальної політики України. «Понад 1,5 мільярда гривень на житло для ВПО: Уряд розширив фінансування для громад», 7 вересня 2026 року. URL: https://www.msp.gov.ua/press-center/news/zhytlo-dlya-vpo-finansuvannya (дата звернення: 14.10.2026)

Бодюк Б.В., здобувач
Науковий керівник: Шведова Ганна Леонідівна
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна

СПІВУЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВОПОРУШЕННІ: ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ СПІВУЧАСНИКІВ

Співучасть у кримінальному правопорушенні є важливим інститутом кримінального права України, оскільки дає змогу визначити роль кожного учасника спільного діяння та межі його кримінальної відповідальності. Актуальність теми зумовлена труднощами, які виникають під час розмежування ролей співучасників, установлення попередньої змови та визначення меж спільного умислу. Помилки у кваліфікації можуть призвести до необґрунтованого покладення на особу відповідальності за дії інших учасників. Метою роботи є дослідження основних проблем кваліфікації співучасті з урахуванням законодавства та судової практики.

Відповідно до ст. 26 Кримінального кодексу України (далі – КК України), співучастю є умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення. Згідно з ч. 1 ст. 27 КК України, співучасниками є виконавець, організатор, підбурювач та пособник. Їхні ознаки визначено в частинах 2–5 цієї статті: виконавець безпосередньо вчиняє правопорушення, організатор організовує його вчинення або керує ним, підбурювач схиляє іншу особу до його вчинення, а пособник сприяє цьому передбаченими законом способами [1]. Отже, правильна кваліфікація потребує встановлення фактичної ролі кожного учасника та спрямованості його умислу.

Однією з основних проблем є розмежування співвиконавства та пособництва. Наприклад, під час викрадення майна одна особа безпосередньо заволодіває ним, а інша стежить за обстановкою та попереджає про появу сторонніх осіб. Якщо дії другої особи лише сприяють учиненню правопорушення, за наявності відповідних ознак вони можуть кваліфікуватися як пособництво відповідно до ч. 5 ст. 27 КК України. Проте остаточна кваліфікація залежить від фактичного характеру участі особи, змісту її умислу та ознак конкретного складу кримінального правопорушення. Таким чином, сама узгодженість дій не означає співвиконавства: необхідно встановити, чи виконувала особа об'єктивну сторону правопорушення, чи лише сприяла його вчиненню [1].